

FAN, TA'LIM VA AMALIYOT INTEGRATSIYASI

ISSN: 2181-1776

Нурматова Ирода Тохтасиновна

*Низомий номидаги ТДПУ Мактабгача таълим факультети
Мактабгача таълим технологиялари кафедраси катта ўқитувчиси*

**ОИЛАДАГИ СОҒЛОМ МУҲИТ - ФАРЗАНДНИНГ РУҲИЙ
ДУНЁСИГА ИЖОБИЙ ТАЪСИР КЎРСАТИШ ОМИЛИ СИФАТИДА**

Аннотация

Ушбу илмий мақола оила муаммолари, шунингдек, мамлакат аҳолисининг ярмидан кўп қисмини ёшлар ташкил қилиши, ўсиб бораётган ёш авлодни жамиятда мустақил яшашга тайёрлаш вазифасининг долзарблиги, ёшларни жамият ҳаётига ва оилавий турмушга тайёрлаш ишларини жадаллаштириш, бугунги интенсив турмуш тарзини кечираётган оилаларда идеал сиймога яқин ота-она фарзандлар тарбияси учун етарлича вақт ажратмаётганлик масалалари аниқ далиллар асосида ёритилган.

Калит сўзлар: оила, замин, минг йиллик тарих, буюк, муқаддас даргоҳ, башарият дунёси, руҳланиб, ижод қилиб, бахт, инсон, қалб, ҳис-туйғу, кечинмалар, жасорат, меҳнат.

Оила!...бу тўрт ҳарфдан иборат сўз заминида неча-неча минг йиллик тарих, буюклар етишиб чиққан муқаддас даргоҳ, башарият дунёси интилиб, руҳланиб, ижод қилиб бахт топган ва бу бахтини бир-бири билан баҳам кўрган инсонларнинг қалбидаги ҳис-туйғулар, кечинмалар, жасоратли меҳнат ётади. Оила ҳақида ўз фикрини билдирмаган инсон бўлмаса керак, чунки, болажонли халқ шу муқаддас оилада дунёга келади.

Оила муқаддаслигини таъминлаш жамият асосларини мустаҳкамлаш билан баробардир. Шу боис, Ўзбекистон Республикасида оила асосларини мустаҳкамлаш давлат аҳамиятига молик вазифалардан ҳисобланади. Биз ўз маънавий ҳаётимиз ва келажагимизни қураётганда беқиёс миллий кадрият бўлмиш оилани асосий таянч деб

биламиз. Чунки ўзлгимизга қайтиш, миллий урф-одатларимизни эъозлаш, катталарга ҳурмат ва кичикларга ғамхўрлик, одамийлик, ҳалоллик, олижаноблик, меҳр-оқибат сингари асл инсоний фазилатлар оила муҳотида шаклланади.

Шундай экан, тарбия муайян, аниқ мақсад ҳамда ижтимоий-тарихий тажриба асосида ёш авлодни ҳар томонлама ўстириш, унинг онги, хулқ-атвори ва дунёқарашини таркиб топтириш жараёнидир. Турли замон ва маконда ижтимоий тарбия моҳиятан турлича ифодалаб келинган бўлиб, унинг мазмуни ижтимоий мақсадлардан келиб чиқиб асосланган.

Ёшларни оилавий ҳаётга тайёрлаш масаласининг педагогик аспекти мустақилликнинг илк йиллариданоқ тадқиқотчиларнинг диққатини тортиб келади. Ёшларни оилавий турмушга тайёрлаш тафаккури айнан мустақиллик йилларида кенг ривож топиб келмоқда, аҳоли ўртасида тарғиб ва ташвиқ этилиб келинмоқда, бу эса давлат дастурларининг бош моҳиятини ташкил қилмоқда.

Ўзбекистон Республикаси Конституциясининг 64-моддасида “Ота-оналар фарзанд тарбияси учун жавобгардир” деб белгилаб қўйилган. Қолаверса, Ўзбекистон Республикаси Президентининг “Хотин-қизларни қўллаб-қувватлаш ва оила институтини мустаҳкамлаш соҳасидаги фаолиятни тубдан такомиллаштириш чоратадбирлари тўғрисида”ги ПФ-5325 Фармони (02.02.2018), ПҚ-3808 Ўзбекистон Республикаси Президентининг “Ўзбекистон Республикасида оила институтини мустаҳкамлаш концепциясини тасдиқлаш тўғрисида”ги қарори (27.06.2018)да кўзда тутилган мақсад ва вазифаларни амалга ошириш жамиятимизнинг устувор йўналишларидан бирига айланди.

Мамлакат аҳолисининг ярмидан кўп қисмини ёшлар ташкил қилиши, ўсиб бораётган ёш авлодни жамиятда мустақил яшашга тайёрлаш вазифасининг долзарблиги ёшларни жамият ҳаётига ва оилавий турмушга тайёрлаш ишларини жадаллаштиришни талаб этади. Инсонларнинг ўзаро муносабатларида кескинликларнинг ўсиб бораётганлиги, замонавий зиддиятларнинг инсон тафаккури ва онгига таъсир этиши орқали унинг психологик ҳолатида салбий ва асабий оқибатларнинг вужудга келиши, ёш оилалардаги ажрим ҳолатларнинг мунтазам ўсиб бораётганлиги, болалар ва ўсмирлардаги агрессия ҳолатларининг вужудга келаётганлиги каби муаммолар талаба-ёшларни оилага тайёрлаш вазифасини тўлақонли олиб бориш талабини кун тартибига қўяди.

Дарҳақиқат, оиладаги соғлом муҳит, одамийлик, инсонпарварлик муносабатлари фарзанднинг руҳий дунёсига ижобий таъсир кўрсатади. Ота-онанинг ўзаро яхши муносабати, меҳрибонлиги, ғамхўрлиги оиладаги фарзандлар муносабатларини тўғри шакллантиришга ёрдам беради. Она қизида мулойимлик, ширинсуханлик, қизларга хос орият, уятчанлик, ибо, ифбат каби фазилатларни тарбиялаш билан бирга, унга уй-рўзғор юмушларини ўргатиш ҳам лозим. Ота ўғлида тўғри сўзлик, меҳнатсеварлик, олижаноблик, фидоийлик, саҳоватпешалик каби хислатларни шакллантириши билан бирга, уйда эркаклар бажарадиган барча юмушлардан хабардор қилиши керак.

Айрим статистик маълумотларга кўра, бугунги интенсив турмуш тарзини кечираётган оилаларда идеал сиймога яқин ота ҳафтасига фарзандлар тарбияси учун атиги 1,5 соат, она – 4–5 соат, иш билан машғул деб қаралувчи ота – 12 дақиқа, она – 3 соат

вақтини ажратар экан. Бундан кўриниб турибдики, бу ажратилган вақт болаларнинг баркамол шахс сифатида қарор топишида етарли эмас¹.

Яна муҳим масалалардан бири ичкиликбозлик, кашандачилик инсон соғлиғига, оиласига, наслига, жамиятимизга қанчадан-қанча нохушликлар олиб келмоқда. Бу масалада давлатимиз томонидан бир қатор қарорлар қабул қилинган, аммо унга салбий иллат сифатида қараб, енг шимариб курашмоқдамизми? Умуман, унинг оқибати ҳақида ўйлаб кўряпмизми? Фикримизча, “менга нима” қабилида кўпроқ томошабинга айланиб қолгандаймиз. Бу вақтда эса тўйларимиз, туғилган кунлар, гап-гаштакларда дастурхонимизнинг асосий беағи спиртли ичимликлар бўлиб қолмоқда. Энг ачинарлиси, бу тадбирларнинг асосий иштирокчилари ёшлардан иборат. Улар тўйларда, туғилган кунларда, гап-гаштакларда шунчаки ҳордиқ чиқаришларда соғлик учун деб кўтараётган қадахларининг организмга салбий таъсирини билишармикан? Оила иқтисодиётини, оила риштасини, жамиятимиз фаровонлигини бузаётганликлари, айниқса, ёш авлодга таъсирини-чи? Кўплаб нохуш ҳолатлар, безориликлар, ҳатто жиноятлар ушбу тадбирларда “тўйиб ичиш” оқибатида содир бўлмоқда. Ваҳоланки, ёш болаларда асосан катталарга тақлид қилиш кучли бўлади. Юқорида айтиб ўтилган тадбирларда катталарни араққа муккасидан кетишларини кўриб, ҳаёт гашти шундай сурилар экан-да, деган тушунчаларга бориб қолмасмикан?

Бу масала юзасидан маҳалла оқсоқоллари кенгашида аниқ, самарали тадбирлар ишлаб чиқилганми? Маҳалла фаоллари ушбу масалани ҳал этишда ожизлик қилаётганлари ўз-ўзидан маълум. Келинг спиртли ичимликнинг асорати ҳақида илмий маълумотларга таянган ҳолда фикр юритиш мумкин.

Кузатишлар шундан далолат берадики, 1000 га яқин ақли заиф болаларнинг 500 нафарининг онаси, 70 нафарининг ота ёки онаси спиртли ичимлик истеъмол қилар экан. Француз шифокори Демма йигирма саккиз йил давомида эри ҳам, хотини ҳам ичкиликка берилган. Ўнта оилани кузатган. Бу оилада туғилган 57 нафар боланинг 25 нафари бир ёшга етмай ўлган, 5 нафари тутқаноқ, 5 нафарининг бош мияси суюқ, 12 нафари ашаддий жинни бўлиб ўлган. Фақат 10 нафаригина нисбатан соғлом туғилган.

Тутқаноқ касали билан оғриган ҳар 100 боладан 60 нафарининг ота-онаси ашаддий ичкиликка ружу қўйганлиги аниқланган. Ичкилик турли хил жиноятни келтириб чиқарувчи асосий сабаб ҳисобланади. Унинг асосида оқибат қотиллик, безорилик ва бошқа салбий кўринишлар билан тугалланмоқда. Далилларга эътиборимизни қаратайлик: 70 фоизга яқин қотиллик, 80-90 фоиз безорилик асосан мастлик вақтида содир этилар экан. Фараз қилайлик агар спиртли ичимликни истеъмол қилиш 35 фоизга камайтирилса, қотиллик 40 фоизга, безорилик 25 фоизга камаяди. Демак, миллий мафкурамизда белгиланган халқ фаровонлиги, комил инсон тарбияси учун курашишимизда, авваламбор, ичкиликбозлик масаласига миллатимиздаги иллат сифатида қарашимиз лозим. Яна далилларга мурожаат этамиз: 100 грамм арақ ичиш жисмимиздаги фаол ишлаётган 7500 та тўқимани ишдан чиқаради. 75 грамм арақ истеъмол қилгандан сўнг мушакларнинг кучи 20-40 фоизга камаяди. Энди байрам,

¹ X. Ibragimov., Sh. Abdullayeva. Pedagogika nazariyasi. – T.: Fan va texnologiya, 2008. – 127–129 betlar.

туғилган кун, тўй ёки дўстлар даврасида тўйиб, меъёрдан ошириб ичган ишчи, хизматчининг эртанги кун меҳнат унумдорлигини тасаввур этинг².

Спиртли ичимликларни истеъмол қилиш болалар ва аёлларга тез таъсир этади. Аёл учун алкоғолизмга ружу қўйиш 2-3 йилни ташкил этса, 13-14 ёшдаги ўғил ёки қиз болага истеъмол қилган бир қадаҳ вино организмга бир шиша арақ каби таъсир этади. Афсуски, ёшлар ўртасида арақ, вино, пивога қизиқувчилар сони ортиб бормоқда. Бизнингча, алкоғолизмга жиддий иллат сифатида қарашимиз, уларни кенг ёйилишига сабаб бўлаётган тадбирлар юзасидан самарадорли фаолият юритишимиз лозим. Баркамол шахснинг шаклланиши субъектив ва обектив омилларга боғлиқ. Оилада ҳар бир ота-она бош педагог ҳисобланади. Улар фарзандларни соғлом турмуш тарзига йўналтиришда асосий рол ўйнайди. Бу борада эса ҳар бир ота-она етарли билим ва тушунчага эга бўлиши лозим.

Алоҳида таъкидлаш жоизки, қадимги пандномаларда ёзилишича, инсон бошида учта кулфат бор эмиш: 1) ўлим; 2) қарилик; 3) ноқобил фарзанд. Уларнинг иккитасидан қутилишнинг иложиси йўқ. Аммо учинчисидан қутилишнинг иложиси бор эмиш. Бу илож, фақат фарзандни тўғри тарбиясига боғлиқ деб ҳисоблайдилар. Фарзандларимизга зарарли одатларнинг салбий хусусиятини, моҳиятини далилий мисоллар асосида онгига етказиш, мантиқий тушунчаларини таркиб топтириш ҳамда тўй, базмларимизни алкоғол ичимликларсиз ўтказиш нафақат оила тарбияси муаммоси бўлиб қолмай, балки миллатимиз соғлом авлоди масаласида ёндашишимиз давр тақозосига айланмоқда.

Инсон аслида бахт ва эзгулик учун дунёга келади, шу орзу-умид билан яшайди. Лекин бу билан ҳаммаси ҳал бўлди дегани эмас, у шу ниятига етиш учун ҳаракат қилиши, меҳнат қилиши, яхшилик кўриши учун, энг аввало, ўзи ҳам яхшилик қилиши керак. Инсоннинг инсон бўлиб шаклланишида, ҳаётда ўз ўрнини топишида, эл-юрт ичида иззат-ҳурматга сазовор бўлишида, юксак ахлоқ-одоб қоидаларини ўзида мужассам этишида оила асосий ўринни эгаллайди. Оила шундай маконки, унда ҳаётнинг давомийлигини таъминловчи шахс шаклланади, этник маданият, урф-одатлар, ахлоқий-маънавий қадриятлар сақланади ва ривожлантирилади, жамият тараққиётини белгиловчи иқтисодий ва маънавий ҳаёт пойдевори курилади ва мустаҳкамланади. Биринчи Президент Ислам Каримов айтганларидек, “Халқимиз қадим-қадимдан оилани муққадас деб билган. Ахир оила аҳил ва тотув бўлса, жамиятда тинчлик ва ҳамжихатликка эришилади, давлатда осойишталик ва барқарорлик ҳукм суради”.

Оилада тарбиянинг негизларига асос солинади. У болада шаклланиши лозим бўлган барча инсоний муносабат ва фазилатларни тарбияловчи ҳаёт мактабидир.

Ўзбек халқи табиатан болажон халқ. Болага нисбатан бағрикенглик, меҳридарёлик, ўта фидоийлик ўзбекларгагина хос хусусиятдир. Шу боисдан ҳам, ота-оналаримиз фарзандларнинг бахти учун, келажаги учун қайғуради. Уларнинг пухта билим олишлари, қизиқишлари бўйича касб-ҳунар эгаллашлари, ахлоқ-одоб қоидаларини мукамал билишлари ва уларга амал қилишлари учун мавжуд имкониятларни яратадилар. Чунки оилада болани тўғри тарбиялаш – мустаҳкам пойдеворли жамият

² O‘zbekiston Respublikasi Oliy va o‘rta maxsus ta’lim vazirligi, Respublika “Milliy g‘oya va mafkura”, “Oila” ilmiy amaliy markazlari hamda TDPU hamkorligida “Yoshlarni oilaparvar ota-onalikka tayyorlashda oilaning o‘rni” mavzusidagi Respublika miqyosidagi ilmiy-amaliy anjuman materiallari. 29-mart, 2013-yil. – 224–225 betlar.

барпо этилишининг гаровидир. Бола тарбияси кенг қамровли, узоқ давом этадиган мураккаб жараён бўлиб, унинг ўзига хос хусусиятлари мавжуд. Ушбу жараён турмуш қурадиган йигит ва қизнинг бир-бирига ҳар томонлама муносиблигидан бошланади.

Бўлажак ота-онанинг соғ-саломатлиги, насил-насаби, дунёқараш, ички ва ташқи дунёси, ахлоқ-одоби, моддий ва маънавий даражасининг мослиги, турмуш қуришга маънавий ва жисмоний тайёрлиги фарзанд кўриш ва унинг тарбиясида муҳим аҳамиятга эга.

Оила мустақамлиги, маънавий ва жисмоний баркамол фарзанд жамият мустақамлиги ва маънавий етуклигининг гаровидир. Соҳибқурон Амир Темур ҳам ўғил уйлантиришда келин танлашни, фарзанд тарбиясини давлат сиёсати даражасига кўтарганлиги ҳам бежиз эмас. Давлатнинг қудрати – соғлом фикрли, билимли, ахлоқ-одобли, халқ, миллат, Ватан тақдири учун жонини тиккан инсонлар қўлида.

Шундай экан, миллат генафондини сақлаш – айнан шундан бошланади. Эр ёки хотин насл-насабида мавжуд ирсий касалликлар, маънавий қашшоқлик каби салбий ҳолатлар келгуси авлодлар тақдири, миллат келажаги учун ҳам хавфлидир. Дарҳақиқат, оиласининг бахт-саодатини, роҳат-фароғатини ўйлаган одам шу масалаларни ҳам назардан четда қолдирмаслиги шарт.

Чунки фарзанд эр-хотиннинг меҳр-муҳаббати асосида қурилган ихтиёрий иттифоқнинг мевасидир. Абдурауф Фитрат айтганидек: “... уйланишнинг биринчи мақсади – фарзанддир. Авлодни тарбиялаш инсониятнинг хизматидир. Қачонки биз яхши ахлоқ эгаси бўлган фарзандларни тарбияласак, шундагина бўйнимиздаги бу хизмат мажбурияти соқит бўлади. Кимки бадахлоқ болаларни тарбия этса, инсониятга хизмат эмас, балки душманлик қилган бўлади. Жамият уларнинг фарзандларидан безор бўлади. Хуш ва яхши ахлоққа эга бўлган фарзанд, хушахлоқ иймон соҳиби бўлган ота-онадан бўлади, агарда ота-она ахлоқсиз бўлсалар, уларнинг тарбиялари соясида ўсган фарзанд ҳам бадахлоқ бўлади. Бинобарин, куёв ва келин хушахлоқ бўлишлари энг яхши фазилятдир”.

Оила – жамиятнинг бошланғич ижтимоий бўғинидир. У ўзида оила аъзоларининг эҳтиёжлари, қизиқишлари, майллари, тарбияси ва бошқа ижтимоий фаолият турларини акс эттиради. Ота-оналарнинг бола шахсига илмий дунёқараш асослари, маънавий-ахлоқий, нафосат, меҳнат ва бошқа ижтимоий омилларни шакллантириш мақсадида тизимли таъсир кўрсатиш жараёнига оилавий тарбия дейилади.

Оилалар республикамиз ва қишлоқларнинг ягона ижтимоий-иқтисодий умумийлиги асосида ривожланади. Айни пайтда оилавий турмуш ва оилавий тарбия ўзининг миллий хусусиятларига ҳам эгадир. Педагогик диагностикада оила тарбияси ўз миллий ва демократик хусусиятлари билан бир-биридан фарқланишини ҳисобга олиш, оилавий тарбияда оиланинг моддий фаровонлиги, маданий-маънавий савияси, осойишталиги, оила аъзоларининг сони, таркиби алоҳида аҳамият касб этади.

Ўқув масканларида бериладиган таълим-тарбия даражаси билан ўқувчи-талаба шахсининг оилавий турмуш тарзи орасидаги алоқадорликнинг педагогик жиҳатдан таъминланганлиги ҳамда таълим олувчиларнинг ютуқлари, уларда шахсий сифатларнинг таркиб топиб боришини жадаллаштиради.

Ёшларнинг хулқида учрайдиган нуқсонлар: ёлғончилик, агрессивлик, ҳуқуқбузарлик ва жинойтчиликнинг олдини олишда ўқув масканларида бериладиган

таълим-тарбиянинг таъсирини ошириш йўллари тадқиқ этишда оила диагностикасининг муҳим аҳамияти мавжуд.

Педагогика ва психология фанларида ота-оналар билан иш олиб боришга доир турли хил ёндашувлар мавжуд. Булардан К.Леонгард, Г.Мюнстерберг, Дембо-Рубинштен, Э.Климов, И.Гребенников, А.Қ. Мунавваров, М. Қурононов, О. Мусурмонова, Л. Маҳмудова томонидан ёш ва педагогик-психологияга асосланган ҳолда яратилган маърифий-ахборотли ёндашувлардир. Бу ёндашувларнинг мазмун ва моҳиятидан келиб чиққан ҳолда ота-оналарга узлуксиз ва маълум тизим асосида ёрдам бериш мақсадида оила учун оммавий таълим дастурлари ҳам ишлаб чиқилган. Бу дастурлар асосида оиланинг ёшлар тарбиясидаги ролини фаоллаштиришга муваффақ бўлинмоқда.

Ўзбек халқининг миллий хусусиятлари: ахлоқийлик, ўзини ўзи англаш, миллий туйғу, миллий маданият, миллий кийиниш ва юриш-туришда ўз аксини топадики, ўзбек оиласининг тузилиши ва шахслараро муносабатини ўрганишда буларни четлаб ўтиш мумкин эмас.

Ўзбек оилалари тузилишига қуйидаги сифатлар хос: кўп болалилик; оилада отанинг бош тарбиячи сифатида намоён бўлиши; қариндошчилик, бир неча авлодларнинг биргаликда яшаши.

Оилашунос олимлар: С.Т.Инамова, В. Каримова, О.Мусурмонова, Ф. Ҳабибуллаева томонидан оиланинг асосий функциялари турлича классификация қилинган. Бу ўринда оила функцияларини санаб ўтиш билан кифояланмай, балки уларни бир томондан одамларнинг моддий хўжалик-маиший ва иккинчи томондан, эмотсионал ва ижтимоий-психологик эҳтиёжларини қондирувчи функцияларга фарқлаш муҳим.

Жамиятнинг асосий бўғини бўлмиш – оилаларнинг вазифалари турли-туман: ҳар бир оила ижтимоий тизим сифатида жамият олдида қуйидаги асосий функцияларни бажаради: иқтисодий, репродуктив, тарбиявий, рекреатив, фелситологик, коммуникатив, релаксатсия, регулятив (бошқарув).

Оиланинг иқтисодий функцияси унинг асосий тарбиявий функциясидир. Болаларнинг ақлий, жисмоний, ахлоқий эстетик тарбиясига оилада асос солинади. Оила инсон деб аталувчи бинонинг фақат пойдеворини қўйиш билан чекланмай, балки унинг сўнгги ғишти қўйилгунга қадар жавобгардир. Жамиятнинг комил фуқаросини шакллантириш, тарбиялаш ҳозирги замон оиласининг муҳим функцияси даражасига киради. Чунки шахснинг ижтимоийлашуви даставвал оилада амалга ошади.

Оиланинг коммуникатив функцияси – оила-аъзоларининг ўзаро мулоқот ва ўзаро тушунишга бўлган эҳтиёжини қондиришга хизмат қилади.

Оиланинг рекреатив функцияси – никоҳ-оила муносабатлари юзага келган дастлабки, ибтидоий замонлардан буён унга характерли бўлган хусусиятлардан бири, оила-аъзоларининг ахлоқий педагогик-психологик ҳимояланишини таъминлаш, ёш болаларга ва меҳнатга яроқсиз кишилар ёки кекса қариндошларга моддий-маънавий ва жисмоний ёрдам кўрсатиш кабилардан иборат бўлиб келган. Бу ҳолат оиланинг рекреатив функциясини ташкил қилади. Оиланинг рекреатив функцияси – ўзаро жисмоний, моддий, маънавий ва психологик ёрдам кўрсатиш функцияларидан бири ҳисобланади.

Оиланинг муҳим бўлган функцияларидан яна бири – бу унинг **репродуктив** (жамиятнинг биологик узлуксизлигини таъминлаш, болаларни дунёга келтириш) функциясидир. Бу функциянинг асосий моҳияти инсон наслини давом эттиришдан иборат. Оиланинг вазифаси фақатгина янги авлодни дунёга келтирибгина қолмай, инсоният пайдо бўлган даврдан бошлаб яшаб келаётган илмий ва маданий ютуқлари билан таништирган ҳолда, уларнинг саломатлигини сақлаб туришдан ҳам иборатдир.

Оиланинг фелситологик функцияси – ҳозирги замон оиласининг тобора аҳамияти ортиб бораётган функцияларидан бири унинг фелситологик функциясидир (италиянча “фелсите” – бахт дегани). “Шахсий фаровонликка эришишга интилиш оилавий муносабатлар тизимида кўп жиҳатдан ҳал қилувчи омил бўлиб бормоқда. Оилада, эр-хотиннинг бир-бирини тўлиқ тушуниши уларнинг бахтли ҳис қилишларини таъминлайди. Шунингдек, ўзидаги мавжуд табиий-ижодий имкониятларини (иқтидорни) рўёбга чиқариш, жамият ва оила доирасида сарфлаш ҳам инсонга ўзини бахтли ҳис қилиш имконини беради”³. Кейинги вақтларда инсоннинг имкониятлари ортган сари унинг бахтга интилиш даражаси ҳам ортиб бормоқда.

Оиланинг регулятив функцияси – оила-аъзолари ўртасидаги ўзаро муносабатларни бошқариш тизимини, шунингдек бирламчи ижтимоий назоратни, оилада устунлик ва обрўни амалга оширишни ифодалайди. Бунда катталар томонидан ёш авлодни назорат қилиш ва уларни моддий ҳамда маънавий томондан қўллаб-қувватлаш назарда тутилади.

Оиланинг релаксатсия функцияси – унинг энг асосий функцияларидан биридир. Бу дегани оила аъзоларининг жинсий, эмотсионал фаолиятини, руҳий-жисмоний қувватини, меҳнат қобилятини яна қайта тиклаш демакдир.

Оила функцияларининг муваффақиятли бажарилиши ҳар қандай оила бахтини таъминловчи мезон ҳисобланади. Шунинг учун оиланинг ўз функцияларини муваффақиятли бажарилиши нафақат унинг ички ҳолатига, шу билан бирга, жамиятнинг ижтимоий соғломлигига ҳам таъсир этади.

XX асрнинг 90-йилларидан бошлаб юз берган ижтимоий, иқтисодий ва сиёсий характердаги салбий жараёнлар оқибатида оилада бола тарбияси институти сифатида чуқур таназулга юз тутди. Боланинг ўз оиласидан сиқиб чиқирилиши билан боғлиқ аянчли анъаналар пайдо бўлди.

Хулоса қилиб шуни айтиш жоизки, замонавий ўзбек оиласи ичидаги зиддиятлар ва инқирозлар нуқтаи назаридан оила институтига назар солинса, юқоридаги ҳолатлар ўзини очик намоён этаётган ҳолатлар ҳисобланади. Шу билан бирга, ўзини пинҳона намоён қилаётган ҳолатлар, оила ичида кечиб, ташқарига кўп ҳам чиқмаётган, аммо кўпайиб бораётган салбий вазиятлар ҳам мавжуд.

Халқимизда шундай гап бор: келишмовчилик, зиддият, жанжал бўлган уйда роҳат, барака бўлмайди, – деб ҳисоблашади. Оилада унинг аъзоларини хўрламаслик, ғийбат қилмаслик, қилган ишларидан айб топмаслик, емоқ-ичмоққа қизғанмаслик кабилар ҳар доим тарғиб қилинган. Оила-аъзолари муомаласида салбий ҳис-туйғуларни жиловлай билиш, бир-бирини тушуниб етиш, зийрак бўлиш, рашк, гина-қудратнинг олдини олиш йўлларига ёшларни ўргатиш даркор.

³ X. Ibragimov., Sh.Abdullayeva. Pedagogika nazariyasi. – T.: Fan va texnologiya, 2008. – 127–129 betlar.

Энг аввало, ёш йигит ва қизларни оилавий турмушнинг барча ўзига хос жиҳатларига очиқ ва самимий ўргатиш лозим. Эркаклар ва аёллар психологияси, уларнинг физиологияси, маънавий-руҳий ва жисмоний эҳтиёжлари каби масалаларда замонавий қарашларнинг барчасини ёшларга бермоқ зарур. Аёлларимизда эркакларга нисбатан “ғаразли”, “шахсий моддий талабларни қондирувчи” сифатидаги эгоистик муносабат кенг тарқалган. Эркаклар эса ўз аёлларига оиланинг хизматкори, унинг юмушларини бажарувчи, барчага бўйсунуши лозим бир жиҳоз сифатида қарашади. Иккала стереотип ҳам нотўғри ҳамда ўзгариши лозим бўлган стереотиплардан ҳисобланади. На эркакка, на аёлга “ғаразли”, фақат “манфаат олиш”га йўналтирилган муносабат кўрсатиб бўлмайди. Ғаразли муносабат инсон нафсониятини ерга уради. Шу билан бирга, ҳеч кимга устунлик асосида муносабат ҳам билдириб бўлмайди. Эр ва хотин муносабати раҳмдиллик, меҳр-оқибат, бир-бирини асраш тамойиллари асосига қурилмоғи лозимлиги барчага аён.

Буюк рус адиби Лев Толстой оиладаги муносабатлар уйғунлиги ва эркак билан аёлнинг мажбуриятлари борасида ҳозир ҳам долзарб бўлган тамойилни айтиб ўтган: “Пишириб-куйдириш, тикиб-ямаш, кир ювиш, болаларга қараш фақатгина аёлларнинг иши, буни қилиш эркакларга уят деган ғалати, илдиз отиб кетган янглиш фикрлар мавжуд. Ваҳоланки, бунинг акси уятлироқ: холдан тойган, қачон қарасанг нимжон, ҳомиладор аёл зўр-базўр овқат тайёрлаётган, кир юваётган, касал боласига қараётган бир пайтда, кўпинча бекор юрган, вақтини бўлар-бўлмас ишлар билан ёхуд бутунлай бесамара ўтказётган эркакларга уят”.

Йигит ва қизларни замонавий билимлар асосида оилавий муносабатларга тўғри йўналтириш зарур. Оила – муқаддас даргоҳ. Шу боис, оилага муқаддас муносабатда бўлиш лозим. Оилавий ҳаётни тўғри ташкил қилиш ва уни зиддиятлардан асраш оиланинг барча аъзоларидан маълум тамойилларга бўйсуниб яшаш, маълум билим ва кўникмаларни қўллаш заруриятини талаб этади.

Фойдаланилган адабиётлар рўйхати

1. Ахмедова М. Педагогик конфликтология. –Т., 2017
2. Ахмедова М. Т. ЁШЛАРДА ИЛМИЙ ДУНЁҚАРАШНИ ШАКЛЛАНТИРИШ ВА УЛАРНИ АҚЛИЙ ТАРБИЯЛАШНИНГ ЎЗИГА ХОС ХУСУСИЯТЛАРИ //INTEGRATION OF SCIENCE, EDUCATION AND PRACTICE. SCIENTIFIC-METHODICAL JOURNAL. – 2022. – Т. 3. – №. 2. – С. 29-41.
3. Аскарлова Н. А., Кобулходжаев Ё. Э. ПСИХОЛОГИЧЕСКИЙ ТРЕНИНГ КАК СРЕДСТВО КОРРЕКЦИИ ТРЕВОЖНОСТИ СТУДЕНТОВ //The edition is included into Russian Science Citation Index. – 2016. – С. 74.
4. Мелибаева Р. Н. Проблема умственного развития в трудах психологов советского периода //International scientific review of the problems and prospects of modern science and education. – 2018. – С. 127-129.
5. Мелибаева Р. Н. ИЗ ИСТОРИИ ВОПРОСА ЭКСПЕРИМЕНТАЛЬНОГО ИССЛЕДОВАНИЯ МЫШЛЕНИЯ В ТРУДАХ ПСИХОЛОГОВ СОВЕТСКОГО ПЕРИОДА //INTERNATIONAL SCIENTIFIC REVIEW OF THE PROBLEMS AND PROSPECTS OF MODERN SCIENCE AND EDUCATION. – 2018. – С. 125-127.
6. Tursunaliyevna A. M., Karimovna N. Y. МАКТАВГАЧА ТАРБИЯ МУАССАСАЛАРИДА МАДАНИЙ-ГИГИЙЕНИК МАЛАКАЛАРНИ ТАРБИЯЛАШ–

- BOLALAR ORGANIZMINING JISMONIY RIVOJLANISHIDA MUHIM VOSITA //INTEGRATION OF SCIENCE, EDUCATION AND PRACTICE. SCIENTIFIC-METHODICAL JOURNAL. – 2022. – T. 3. – №. 1. – С. 98-103.
7. Нарметова Ю. К. ПСИХОСОМАТИК БЕМОРЛАРНИНГ ПСИХОЭМОЦИОНАЛ ХУСУСИЯТЛАРИ //INTEGRATION OF SCIENCE, EDUCATION AND PRACTICE. SCIENTIFIC-METHODICAL JOURNAL. – 2022. – Т. 3. – №. 2. – С. 21-28.
 8. Норметова Ю. Изучение социально-психологических подходов к проблемам здоровья и болезни //От истоков к современности. – 2015. – С. 304-306.
 9. Narmetova Y., Kuldosheva G., Bekmirov T. The Psychological Services Role in the Psychodiagnostics and Psychocorrection of Psychosomatic Patients in the Psychoemotional Situation //International Journal of Multicultural and Multireligious Understanding. – 2021. – Т. 8. – №. 12. – С. 249-256.
 10. Нарметова Ю. СПЕЦИФИКА РАБОТЫ ПСИХОЛОГА В КЛИНИКЕ ВНУТРЕННИХ БОЛЕЗНЕЙ //ВЕСТНИК КАРАКАЛПАКСКОГО ГОСУДАРСТВЕННОГО УНИВЕРСИТЕТА ИМЕНИ БЕРДАХА. – 2016. – Т. 33. – №. 4. – С. 53-57.
 11. Nuraliyevich N. A. TIBBIYOT XODIMLARINING KASBIY IDENTIFIKATSIYASINI O ‘ZIGA XOS PSIXOLOGIK XUSUSIYATLARI //INTEGRATION OF SCIENCE, EDUCATION AND PRACTICE. SCIENTIFIC-METHODICAL JOURNAL. – 2022. – Т. 3. – №. 3. – С. 6-9.
 12. Umarova S. Yoshlarda hadislar yordamida sabr toqatlilik hususiyatini shakillantirish. – 2021.
 13. Akhmedova M. et al. Categories of person in conflict and methods of conflict resolution in the occurrence of conflicts between medical personnel. – 2021.
 14. Ахмедова М. Т. INFORMATION SECURITY IN INTERNAL AND EXTERNAL POLICY OF THE STATE //ЖУРНАЛ ПРАВОВЫХ ИССЛЕДОВАНИЙ. – 2020. – №. SPECIAL 2.
 15. Alikhanovich M. N. et al. IMPROVEMENT OF THE METHODOLOGY FOR THE FUTURE TEACHERS’ PROFESSIONAL COMPETENCE DEVELOPMENT //European Journal of Molecular & Clinical Medicine. – 2020. – Т. 7. – №. 9. – С. 2372-2380.